

ТЕСТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

TESTING OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF HIGHER EDUCATION ACCESSORIES IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

Умови пандемії внесли корективи в усі сфери життя сучасної людини, не оминувши при цьому галузь освіти загалом і вищої освіти зокрема. Сучасні зміни відбулися у вітчизняній системі вищої освіти, викликані прагненням до вдосконалення її якості в умовах пандемії, обґрунтувавши вибір дистанційної форми навчання. Перед викладачами вищих закладів освіти постало питання продовження здійснення освітнього процесу в умовах карантину й звернення до платформ дистанційного навчання, зокрема системи Moodle, яка дала змогу оптимізувати взаємодію зі здобувачами вищої освіти, проводити лекційні, семінарські, практичні заняття, долучати до навчальних курсів друковані та он-лайн джерела, оцінювати рівень навчальних досягнень. Розробка й упровадження нових підходів до оцінювання програмових досягнень суб'єктів освітнього процесу підвищує вимоги до якості контролю, вимірювання та оцінювання засобами тестування в умовах дистанційного навчання.

У статті проаналізовано провідні форми оцінювання тестового контролю, які застосовували викладачі вищої школи для оцінювання програмних результатів навчання, загальних і професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання (завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю, завдання з вибором трьох правильних відповідей із трьох груп запропонованих варіантів відповідей, завдання з вибором трьох правильних відповідей із семи запропонованих варіантів відповідей, завдання на встановлення правильної послідовності, завдання відкритої форми з короткою відповіддю, завдання на встановлення відповідності (логічні пари), завдання з вибором однієї правильної відповіді). Представлено ставлення викладачів і здобувачів вищої освіти до оцінювання знань засобами тестування; визначено коло проблем, із якими зіткнулися суб'єкти освітнього процесу, упроваджуючи тестування в умовах дистанційного навчання, зокрема неможливість дізнатися правильність відповідей; дублювання окремих питань тесту; нечітка постановка питань, некоректність відповідей у тестах, брак часу на виконання тестових завдань.

Ключові слова: пандемія, вища освіта, дистанційна форма навчання, оцінювання

навчальних досягнень, система Moodle, тестування.

The conditions of the pandemic have made adjustments in all spheres of modern life, without avoiding the field of education in general and higher education in particular. Modern changes have taken place in the domestic system of higher education, caused by the desire to improve its quality in a pandemic, justifying the choice of distance learning. Teachers of higher education institutions were faced with the issue of continuing the educational process in quarantine and access to distance learning platforms, in particular the Moodle system, which allowed to optimize interaction with higher education, provided lectures, seminars, practical classes, printed and online sources, assess the level of academic achievement. The development and implementation of new approaches to the evaluation of program achievements of the subjects of the educational process increases the requirements for the quality of control, measurement and evaluation by means of testing in the conditions of distance learning.

The article analyzes the leading forms of test control assessment, which were used by high school teachers to assess the program learning outcomes, general and professional competencies of future professionals in the context of distance learning (open-ended task with a detailed answer, task with a choice of three correct answers from three groups of proposed answer options, task with a choice of three correct answers from seven proposed answer options, task to establish the correct sequence, open-form task with a short answer, task to establish compliance (logical pairs), problems with the choice of one correct answer). The attitude of teachers and applicants for higher education to the assessment of knowledge by means of testing is presented; the range of problems faced by the subjects of the educational process, introducing testing in the context of distance learning, in particular the inability to know the correctness of the answers; duplication of individual test questions; fuzzy questioning, incorrect answers in tests, lack of time to perform test tasks.

Key words: pandemic, higher education, distance learning, assessment of academic achievements, Moodle system, testing.

УДК 378.14.015.62
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/30-2.32>

Петухова І.О.,
канд. пед. наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри психології
та соціології
Університету Державної фіскальної
служби України

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах карантину, спричиненого пандемією, вітчизняні заклади вищої освіти переорієнтовано на дистанційну форму навчання, яка запроваджена в Україні 21 січня 2004 року Положенням про дистанційне навчання Міністерства освіти і науки України й фактично діяла на момент карантину понад 15 років. Незважаючи на доволі потужну історію дистанційного навчання загалом, вітчизняна вища школа виявилася не готовою до

її оперативного впровадження: суб'єкти освітнього процесу зіткнулися з низькою наповнюваністю навчальних курсів, невідповідністю викладацького складу до роботи в системі Moodle, відчувалося нерозуміння процедури контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти тощо, тож ситуація, що склалася, вимагала швидкої адаптації суб'єктів освітнього процесу до нових реалій життя. Під час організації освітнього процесу в закладі вищої освіти у звичному (не карантин-

ному) режимі питання об'єктивного оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти гостро не порушувалося, оскільки існує безліч можливостей для системної «очної» взаємодії «викладач-студент», коли в ході комунікації уточнюються, розширюються, поглиблюються знання здобувачів і визначається рівень розуміння студентом певних навчальних категорій, тоді як система дистанційного навчання вимагала оперативного об'єктивного контролю навчальних досягнень «доступними» засобами, тож за основу оцінювання було обрано тестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці впровадження тестів навчальних досягнень в історичній ретроспективі освітньої науки і практики приділили особливу увагу вітчизняні дослідники: О. Сухомлинська, Л. Берерівська, С. Остапчук, І. Петухова та ін. Зосередили увагу на застосуванні тестів у вищій школі І. Адамова, І. Булах, В. Божкова, С. Гончаренко, І. Дичківській, С. Ілляшенко, А. Кузмінській, Е. Михаличев, М. Мруга, М. Савчин, Л. Сагер, О. Ханіна та ін. Проблема класифікації тестів узагальнена в наукових розвідках К. Інгенкампа, І. Булаха, А. Анастасі, В. Аванесова, В. Беспалька, М. Розенберга та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, не знижуючи здобутків науковців, зазначимо, що в умовах дистанційної освіти в Україні особливості впровадження тестування як форми підсумкового та модульного контролів не досліджено.

Метою статті є визначення: 1) провідних форм тестового контролю, які застосовували викладачі вищої школи для оцінювання програмних результатів навчання, загальних і професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання; 2) ставлення викладачів і здобувачів вищої освіти до оцінювання знань засобами тестування; 3) кола проблем, із якими зіткнулися суб'єкти освітнього процесу, упроваджуючи тестування в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ставлення українського суспільства до оцінювання засобами тестування залишається неоднозначним дотепер. Цей феномен, на нашу думку, пояснюється тим, що тести є формою оцінювання, яке саме по собі має елемент суб'єктивізму. Хоч тести й покликані нівелювати суб'єктивізм в оцінюванні, визначати рівень засвоєння знань об'єктивно й неупереджено завдяки уніфікації та чіткій регламентації умов організації, часових норм, відведених на тестування, тощо, виникають доволі раціональні аргументації «противників» тестування щодо відсутності індивідуального й диференційованого підходів до суб'єктів освітнього процесу (у різних людей різними є провідні канали сприйняття інформації, швидкість її обробки, індивідуальною є й реакція на обмеження в часі тощо),

зниження демократизації освіти й вільного вибору як засобів навчання, так і форм оцінювання. Об'єднуючи думки прихильників і поборників тестування в освіті, закликаємо застосовувати тести як альтернативу форму оцінювання та не покладати на них інших функцій (наприклад, боротьба з корупцією).

Основною функцією тестування є об'єктивне оцінювання знань, що забезпечується дотриманням таких критеріїв якості, як надійність, валідність, об'єктивність, точність досліджень. До обов'язкових правил створення якісного дидактичного тесту І. Булах, М. Мруга зараховують такі:

1. Кожне тестове завдання має оцінювати досягнення важливої освітньої цілі, тому варто уникати перевірки незначних або побіжно розкритих питань.

2. Кожне тестове завдання має перевіряти відповідний рівень засвоєння знань, у тому числі вищі когнітивні рівні.

3. Умова має містити чітко сформульоване завдання, завдання має фокусуватися на одній проблемі.

4. Варіанти відповідей мають бути гомогенними (однорідними).

5. Інформація, що міститься в одному тестовому завданні, не повинна давати відповідь на інше тестове завдання.

6. Не рекомендується використовувати як правильну відповідь «усе з вищевказаного» або «жодної правильної відповіді».

10. Варто уникати при формулюванні умови підказок на кшталт:

– граматична невідповідність між умовою та варіантами відповідей;

– повторення в правильній відповіді слів з умови;

– використання прикладів із підручника чи лекції як тестових завдань;

– найдовша правильна відповідь;

– найдетальніша правильна відповідь;

– ситуації, коли одне тестове завдання є підказкою для другого [1].

Нагадаємо, що питання якісної розробки тестів обліку навчальної успішності залишається актуальним тривалий час. В освітньому середовищі України воно порушується з 1934 року, коли співробітники Харківського інституту патології та гігієни праці представили освітній спільноті алгоритм створення тесту [2, с. 78–79].

Окремо варто розглянути особливості формулювання правильних і правильних відповідей у тестах закритої форми, оскільки саме ця форма залишається найбільш розповсюдженою. Так, правильні відповіді до тесту мають містити суттєві положення з досліджуваного питання, за умови що його не виписано з підручника, Вікіпедії, лекції тощо, а складено так, аби для отри-

мання правильного результату необхідно було усвідомити навчальний матеріал. Хибні відповіді варто формулювати так, аби вони містили відтінок правильної думки, маючи дещо інше спрямування й у жодному випадку не наштовхували здобувача вищої освіти на правильну відповідь власною абсурдністю. Основною дидактичною метою неправильних відповідей є стимулювання пошукової активності, а отже, здатності здобувача мислити [2, с. 79].

На нашу думку, фахова підготовка професорсько-викладацького складу за програмою складання якісного тесту з урахуванням усіх вимог набуває особливої актуальності в умовах переходу на дистанційну або змішану систему навчання.

Вступу до вищого закладу освіти передують складання майбутніми абітурієнтами зовнішнього незалежного оцінювання з навчальних предметів, яке складається з тестових завдань різних форм, а саме: завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю; завдання з вибором трьох правильних відповідей із трьох груп запропонованих варіантів відповідей; завдання з вибором трьох правильних відповідей із семи запропонованих варіантів відповіді; завдання на встановлення правильної послідовності; завдання відкритої форми з короткою відповіддю; завдання на встановлення відповідності (логічні пари); завдання з вибором однієї правильної відповіді [3]. За нашими спостереженнями, тестовий контроль у вищій школі представлений здебільшого тестами закритих форм, що знижує об'єктивність тестової форми контролю. Крім цього, надалі бакалаври складатимуть ЗНО для вступу до магістратури, тож підготовка якісних тестів різних форм і рівнів складності сприятиме підготовці здобувачів вищої освіти до складання ЗНО й значно знизить рівень їхньої особистісної тривоги.

З метою визначення провідних форм тестового контролю, які застосовували викладачі вищої школи для оцінювання програмних результатів навчання, загальних і професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання; визначення ставлення викладачів і здо-

бувачів вищої освіти до оцінювання знань засобами тестування; кола проблем, із якими зіткнулися суб'єкти освітнього процесу, упроваджуючи тестування в умовах дистанційного навчання, нами організовано дослідження, що охопило викладачів і здобувачів вищої освіти Вищого навчального закладу «Державний податковий університет». За результатами дослідження нами встановлено, що серед форм оцінювання навчальних досягнень, які застосовувалися під час дистанційного навчання найчастіше, перевага надавалася тестуванню (84%), письмовому опитуванню (42%), розв'язанню проблемних завдань (31%), усному опитуванню (26%).

І студентам, і викладачам було запропоновано визначити форми тестових завдань, які зустрічалися під час дистанційного навчання. Отримали такі результати (табл. 1).

Результати порівняння демонструють, що найчастіше зустрічається закрыта форма тестів із вибором однієї правильної відповіді.

На питання, наскільки ви задоволені якістю підготовлених тестів, викладачі дали такі відповіді: середній рівень задоволення – 10%, вище за середній – 52%, високий рівень задоволення – 31%. Тоді як здобувачі оцінили рівень підготовки тестів так: низький – 8%, середній – 24%, вище за середній – 60%, високий – 8%. Тож у здобувачів вищої освіти більш критичні в оцінюванні якості підготовлених тестів, що висуває до науково-педагогічних працівників вимоги до якості їх підготовки.

На питання, наскільки ви задоволені рівнем засвоєних здобувачами вищої освіти знань, викладачі дали такі відповіді: посередньо – 42%, рівень задоволення вищий за середній – 42%, задоволений повною мірою – 16%. Здобувачі вищої освіти рівень задоволеності власними знаннями, засвоєними під час дистанційного навчання визначають так: рівень нижчий за середній – 28%, посередньо – 20%, рівень задоволення вищий за середній – 24%, задоволений повною мірою – 28%.

56% викладачів усвідомлюють необхідність отримання додаткових знань зі спецкурсу «Конструювання тестів навчальних досягнень» і до проблем, із якими вони зіткнулися, розробляючи

Таблиця 1

Форми тестових завдань	Науково-педагогічний персонал	Здобувачі вищої освіти
Завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю	21%	12%
Завдання з вибором трьох правильних відповідей із трьох груп запропонованих варіантів відповідей	26%	44%
Завдання з вибором трьох правильних відповідей із семи запропонованих варіантів відповіді	5%	8%
Завдання на встановлення правильної послідовності	26%	8%
Завдання відкритої форми з короткою відповіддю	26%	20%
Завдання на встановлення відповідності (логічні пари)	15%	-
Завдання з вибором однієї правильної відповіді	68%	68%

пакет тестового контролю, зарахували такі: складання задач у формі тестів; великий обсяг роботи в обмежений період часу (дистанційне навчання припало на кінець 2 семестру); переведення тестів у формат txt; необхідність уніфікації відповідей.

До проблем, із якими зіткнулися здобувачі вищої освіти, розв'язуючи тестові завдання в курсах дистанційного навчання, зараховано такі: неможливість дізнатися правильність відповідей; дублювання окремих питань тесту; незрозуміла/нечітка постановка питань, некоректність відповідей у тестах, брак часу на виконання тестових завдань.

Висновки. Установлено, що до провідних форм тестового контролю, які застосовували викладачі вищої школи для оцінювання програмних результатів в умовах дистанційного навчання, належать тестування, письмове й усне опитування, розв'язання проблемних завдань. Визначено ставлення викладачів і здобувачів вищої освіти до оцінювання знань засобами тестування та якості набутих знань; окреслено коло проблем, із якими зіткнулися суб'єкти освітнього процесу, упроваджуючи тестування в умовах дистанційного

навчання. Усвідомлюючи те, що значна кількість професій, які опановують здобувачі вищої освіти, вимагає формування в них навичок soft skills, вважаємо, що доцільним залишається поєднання різних форм контролю без надання переваги окремим. Тож розумне поєднання різних форм контролю без надання жодних переваг сприятиме як об'єктивному оцінюванню досягнень, так і формуванню важливих професійних компетентностей фахівців різних сфер. Результати проведеного дослідження визначили перспективи подальшого розвитку в контексті більш усвідомленого й серйозного ставлення в підготовці тестових завдань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Булах І.Є., Мруга М.Р. Створюємо якісний тест: навчальний посібник. – Київ : Майстер клас, 2006. 160 с.
2. Петухова І.О. Тестування в освіті України крізь призму розвитку психолого-педагогічної науки : монографія. Ірпінь : Видавництво Національного університету Державної податкової служби України, 2014. 170 с.
3. Види тестів ЗНО. URL: <https://zno.osvita.ua/dovidka/viditestiv/>Види тестів ЗНО.